

Onko oikea kristinusko kadonnut? Evansin ja Ehrmanin kiista Raamatusta

Timo Eskola

Perusta-lehden teologisilla opintopäivillä tammikuussa professori Craig A. Evans valotti kuulijoille Yhdysvalloissa käytävää kiistaa Raamatusta ja teologiasta. Evans on tullut kuuluisaksi esimerkiksi siitä, että hän on käynyt lukuisia julkisia debatteja kohua herättäneen tutkijan Bart Ehrmanin kanssa niin televisiossa kuin luentosaleissa. Ehrman esittää kirjoissaan, että meillä ei ole enää oikeata kuvaa kristinuskon alkuvaiheista. Hän väittää tekstien olevan vääristeltyjä ja todellisen historian näyttävän aivan muulta kuin läntisen kristikunnan oppi antaisi ymmärtää.

Yhdysvaltain debaattit

Ehrman lienee Yhdysvalloissa tällä hetkellä nimekkäin niistä tutkijoista, joiden ympärille raamattukeskustelu kiertyy. Hänen provosoivat kirjansa hyökkäävät, eivät vain Raamatun tekstejä, vaan myös kristinuskon sisältöä ja sanomaa vastaan. Ehrman tunnetaan myös Suomessa, sillä ainakin yksi hänen kirjoistaan on tenttikirjana teologisessa tiedekunnassa Helsingissä.

Kuuluisimmassa teoksessaan *Lost Christianities* Ehrman esittää väitteen, että kristinuskon alkuvaihe oli täynnä keskenään kilpailevia ryhmiä, joista jokainen kuvitteli olevansa oikeaoppinen. Tästä nimi Kadonneet kristinuskot. Hän ei puhu

edes yhdestä kristinuskosta, vaan käyttää monikkoa ”kristinuskot”. Hän olettaa, että kristinuskon muotoja oli suuri määrä, ja niistä vain yksi lopulta jäi elämään. Nykyisellä kristinuskon muodolla, olipa se katolinen tai protestanttinen, ei siten ole erityistä perustetta opilleen, koska se on vain yksi ilmentymä Ehrmanin kuvittelemasta suuresta massasta.

Ehrmanin mukaan länsimainen kristinusko on pelkkä voittajan uskonto. Eri-tyistä siinä on ainoastaan se, että tämän suunnan oppien kannattajat voittivat menneisyyden valtapelin. Ajatus ei tietenkään ole teologian historiassa uusi. Ehrman lämmittää vanhoja teesejä kristinuskosta väkivaltaisen ideologisen kamppailun tuotteena. Utta on vain se, että hän yrittää perustella väitteensä antiikin teksteillä.

Evansin tasapainoinen vastaus

Jo teologisten opintopäivien luennoissaan Evans antoi esimakua siitä, miten asiallinen tutkimus osoittaa Ehrmanin ja muiden hänen laillaan ajattelevien tutkijoiden näkemykset kyseenalaisiksi. Evans on etenkin vanhojen käsikirjoitusten asiantuntija. Hän on tutkinut pikkutarkasti niin Tuomaan evankeliumin kuin monet ”alkuperäisiksi” nimitetyt apokryfiset (salaiset) evankeliumit. Yksinkertaisten esimerkkien avulla Evans osoittaa, että usein

sata vuotta Uuden testamentin evankeliumien jälkeen syntyneet muut kirjoitukset eivät voi todellisesti kilpailla aitojen evankeliumien kanssa.

Myöhemmät tekstit ja etenkin evankeliumit ovat pienten ryhmien kirjoittamia tendenssikirjoja. Ne heijastavat kunkin ajan ja ryhmän omia näkemyksiä. Joissain teksteissä halutaan keksiä tarkempia kertomuksia Jeesuksen lapsuudesta, koska Raamatun teksti ei tunnu kertovan siitä tarpeeksi. Toisaalta gnostilaisuuden kehityttyä kristinuskosta alettiin tehdä mysteeriuskontoa. Silloin Jeesuksesta haluttiin tehdä uuden uskonnon takuumies.

Evansin vastaukset ovat olleet tieteellisesti tarkkoja ja asiaa valaisevia. Niitä voi seurata myös hänen kirjastaan Jeesus-huijaus paljastuu (Perussanoma), joka julkaistiin hänen vierailunsa yhteydessä. Tässä kirjassa hän – luentojensa tapaan – osoittaa lukuisten esimerkkien avulla, että Ehrman kulkee tieteen harhapoluilla. Uuden testamentin tekstit ovat historiallisesti erittäin luotettavia. Lisäksi evankeliumit eroavat kuin yö ja päivä myöhemmistä apokryfisistä evankeliumeista. Historioitsijan näkökulmasta Raamatulle ei ole olemassa todellista kilpailijaa.

Aitous hakemassa

Oliko kristinuskon ensimmäisenä vuosikymmeninä siis monia erilaisia ryhmiä, jotka opettivat

Kuva: Petri Vähäsarja

aivan eri tavalla Jeesuksesta? Eipä tietenkään. Kristillisiksi seurakunniksi kutsuttiin vain niitä Kristuksen evankeliumia julistavia ryhmiä, jotka opettivat sanomaa Jeesuksen ristinkuolemasta ja ylösnousemuksesta – jopa henkensä uhalla. Heillä oli yhtenäinen käsitys Jeesuksesta, hänen sanomastaan ja hänen työstään. Vuosikymmenten myötä tämän uskon liepeille syntyi kyllä harhaoppisia ryhmiä, mutta ne eivät edusta aitoa kristinuskoa.

Evans osoittaa siten pätevällä tavalla, että Ehrmanin väitteet eivät perustu itse teksteihin tai historiaan. Ne on perusteltu lähinnä aatteellisilla syillä. Yksi näistä aatteista on ideologinen. Väitteiden takana on vanha Harnackin teesi, jon-

ka mukaan alkuperäinen hurmoksellinen kristinusko olisi vähitellen jäykistynyt kirkollisen valtapelin seurauksena kato- liseksi kirkoksi. Sen räikeä väite oli, että nykyinen kristinusko on pelkkä voittajan uskonto. Muut kristinuskon kuvitellut muodot olisi tämän näkemyksen mukaan kukistettu ja julistettu sen jälkeen harha- opeiksi.

Raamattu ei kuitenkaan anna todisteita tästä. Siksi vastakkain ovat aatteet ja Raamattu. Kirkko pitääyty Raamatusta ja us- koo, että sen todistus historiasta ja evan- geliumin sisällöstä on tosi. Siksi perinteinen käsitys kristinuskon alkuperästä on his- toriallisesti pätevä. Uudet teoriat joutuvat puolestaan esittämään lähteiden vastaisia

väittämiä ja kuvitelmia siitä, että tekstien takana olisi tapahtunut jotain muuta.

Näin ajaututaan monien nykykiistojen kohdalla samanlaiseen asetelmaan, jota populaari romaani Da Vinci -koodi syn- nytti kymmenisen vuotta sitten. Salaliitto- teoria pyrkii selittämään sen, että kirkol- linen valtapeli olisi tukahduttanut aidon kristinuskon monenlaisia muotoja.

Todellinen tieteellinen historiantutki- mus, jota Evans harjoittaa sen parhaim- massa muodossa, osoittaa tuollaiset väit- teet kuitenkin pelkiksi salaliittoteorioiksi. Ne käyvät ehkä jonkin aikaa pseudo-tie- teellisestä viihteestä, mutta Raamatun si- sällön todellisen arvioimisen kriteereiksi niistä ei ole.

STI:n tuottamat kirjat herättävät keskustelua

Julkisessa keskustelussa on vuodenvaih- teen kahta puolta käyty melko innokas- ta, jopa tunteita herättävää keskustelua teologisen insituutin tuottamista kirjois- ta. Syksyn mittaan todettiin ensinnäkin, että lähetystä käsittelevä Iustitia 29, *Lä- hetys globalisoituvassa maailmassa*, on myyty melko nopeasti loppuun. Kirk- komme sisällä käytävä keskustelu lähe- tystyön sisällöstä ja tulevaisuudesta on perin ajankohtainen, ja Iustitian numero osui sopivasti ajan hermoon. Kirjaa on käytetty myös materiaalina alan semi- naareissa.

Toinen keskustelua herättänyt teos on tutkija Timo Eskolan kirja *Beyond Biblical Theology*, joka käsittelee raama- tuntulkinnan historiaa (suomeksi lyhy- empänä versiona *Tulkinnan kahleissa*). Tutkimuksessa tarkastellaan varsin run-

saasti suomalaisen emeritusprofessori Heikki Räisänen tulkintaa ja sen kehiti- tymistä. Tosin nämä aiheet sijoitetaan paljon laajemman tulkintahistorian ke- hyksiin. Syksyn lopulla jopa Räisänen itse osallistui keskusteluun, ja tämä de- batti jatkuu tämän vuoden puolella alan keskeisen lehden, Teologisen Aikakaus- kirjan sivuilla.

Keskustelun ytimessä on kiista Raam- matun sosiologisesta tulkinnasta. Räu- sänen on aihepiirin keskeisin edustaja koko Euroopassa. Puheenvuoroissa koetetaan selvittää, onko Räisänen hy- läännyt Raamatun kokonaan Jumalan il- moituksena ja lähtenyt selittämään sitä pelkän kulttuurihistorian keinoin.